Lasten perusoikeudet ry
Children´s Fundamental Rights

Lakivaliokunnalle

Asia: KAA 3/2016 vp Äitiyslaki

Lapsen huoltajiksi pyrkivien soveltuvuus ja biologinen äitiys

Lasten huoltajuuteen ja adoptointiin ja muihin vastaavan kaltaisiin tilanteisiin liittyviä lasten suojelun kannalta tärkeitä henkilöiden soveltuvuuden tarkistamismenettelyjä ei tulisi meidän mielestämme vähentää. Sellaisia menettelyjä on Suomessa päinvastoin viime vuosina lisätty juuri lasten suojaamisen vuoksi. Kuka tahansa henkilö ei esimerkiksi voi päästä lapsityöhön (Lait 504/2002 ja 148/2014).

Se, että jostakin tarkistamismenettelystä on vaivaa aikuisille tai kuluja yhteiskunnalle, ei saisi olla sellaisenaan riittävä peruste lasten oikeusturvan ja suojelun kannalta tärkeän menettelyn poistamiseksi.

Lasten perusoikeudet ry ehdottaa, että jos tämä aloite hyväksytään, lastenvalvojan tehtäviin tulisi lisätä nimenomainen

- *velvollisuus selvittää lapsen huoltajaksi pyrkivän ei-biologisen henkilön soveltuvuus lapsen huoltajan tehtävään ja että*
- *lastenvalvojalle tulisi antaa riittävät valtuudet ja oikeudet tehdä erilaisia lisäselvityksiä, jos sellaiseen on aihetta.*
- *juridinen äitiys tulisi säilyttää vain sillä henkilöllä, joka todellisuudessa on lapsen biologinen äiti.*
- *muista henkilöistä tulisi käyttää kuten tähänkin asti oheishuoltaja, adoptiovanhempi ym. nimikkeitä, jotka vastaavat lapsen kannalta katsottuna asiallisemmin tosiasiallista tilannetta.*

Kaikissa lapsiasioissa tulee soveltaa ensisijaisesti lapsen edun periaatetta, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, ettei pelkästään aikuisten etuun perustuvia ehdotuksia tulisi hyväksyä, jos toimenpiteellä on vaikutuksia lasten asemaan tai jos muutoksella lisätään lasten riskiä joutua loukkausten kohteeksi.

Lapsella tulee olla oikeus omaan biologiseen äitiinsä eikä tulisi luoda sellaisia järjestelyjä, joissa biologisen äidin asema hämärtyy.

Nyt on viitattu sellaiseen poikkeukselliseen tilanteeseen, että lapsen biologinen äiti kuolee ja lapsi jää ilman huoltajaa. Lapsi ei todellisuudessa jää ilman huoltajaa, vaan näissä tilanteissa lapselle luonnollisesti etsitään huoltajaksi sopiva henkilö. Lapsen biologinen äiti voi myös tehdä ns. huoltotestamentin, jos haluaa itse esittää toivomuksensa ja vaikuttaa siihen, kenestä hän haluaisi lapsensa huoltajan. Viranomaisten tehtävänä on sitten selvittää henkilön sopivuus lapsen huoltajaksi.

Suomi on ratifioinut YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja sopimus on tullut laintasoisesti voimaan Suomessa elokuussa 1991. Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa kaikkia viranomaisia ja sitä tulee soveltaa myös lainsäädäntötoiminnassa. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen langettavat tuomiot ja niihin sisältyvät oikeusohjeet tulee ottaa huomioon lakeja säädettäessä.

Nyt ehdotettua menettelyä voitaneen verrata adoptiotilanteeseen ja lapsen oheishuoltajaksi hakemisen tilanteisiin, joissa lapsen etu ja adoptiota tai huoltajuutta hakevan henkilön soveltuvuus selvitetään tarkoin. Näissä tilanteissa ei-biologinen henkilö on virallisissa yhteyksissä nimeltään huoltaja tai adoptiovanhempi ja äidin tai isän nimikkeet on varattu vain biologisille äideille ja isille.

Käsityksemme on, että valtaosa lapsen huoltajiksi pyrkivistä on lasten kannalta hyviä ja tehtävään sopivia, mutta lakeihin sisältyvät taustojen tarkistamiset ja soveltuvuusarviot on määrätty tehtäviksi sen vuoksi, että poikkeuksia on. Kaikki henkilöt eivät sovellu lasten adoptiovanhemmiksi tai oheishuoltajiksi.

Lapsityöhön pyrkivien taustat tulee nykyisten lakien mukaan tarkistaa niin, että lapsityöhön hakeutuvan on esitettävä itsestään rikosrekisterin ote. Otteeseen merkitään mm. mahdolliset lapseen kohdistuvat seksuaalirikokset ja lapsipornografia-rikokset. Tätäkin menettelyä on moitittu työlääksi ja kalliiksi, mutta siitä ei ole syytä sen vuoksi luopua.

Vastikään tuli Suomessa ilmi tapaus, jossa lasten päiväkotiyrittäjänä on Tampereella toiminut henkilö, jolla oli taustallaan lapsipornografian hallussapitorikos. Sosiaalitoimen todettiin toimineen väärin, kun kyseinen henkilö oli saanut toimia lasten hoitotehtävissä ilman asianmukaista valvontaa.

EIT 9.5.2006 C. v. Finland: Suomi on saanut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta langettavan tuomion naispari-tapauksessa, jossa lasten biologisen äidin kuolemantapauksen jälkeen kahden lapsen huolto oli lasten biologisen isän sijasta uskottu äidin naispuoliselle kumppanille. Seuraukset olivat lasten kannalta onnettomat. Lapsista tytär ei saanut tavata isäänsä 14 vuoteen ja poika sai odottaa isän tapaamista 6 vuotta. Lapset ottivat itse yhteyttä isäänsä, kun siihen kykenivät. Isän antaman tiedon mukaan lapset eivät ole pitäneet mitään yhteyttä äidin naispuoliseen kumppaniin, josta oli tehty heidän huoltajansa tuomioistuinprosessin kautta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin käsitteli asiaa isän tekemän valituksen perusteella ja vahvisti, että isän perheoikeuksia oli loukattu.

Jokaisella lapsella on ja pitää olla biologinen äiti ja biologinen isä, joihin heillä on oikeus pitää yhteyttä ja joista heillä on oikeus saada tieto. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa vain silloin, kun biologinen vanhempi on loukannut lapsensa oikeuksia ja toiminut lapsen edun vastaisesti.

On toisaalta myös niin, että yksi turvallinen ja hyvä aikuinen riittää lapselle. On myös niin, että kaikissa erilaisissa perheissä lapsilla pitää olla samat oikeudet ja sama oikeus kunnioitukseen ja suojeluun.

Lasten perusoikeudet ry katsoo, että lasten huoltajiksi pyrkivien ei-biologisten henkilöiden sopivuus lasten huoltajaksi tulee aina luotettavalla ja riittävällä tavalla viranomaisten toimesta selvittää. Lisäksi katsomme, että lapsen äidiksi kirjataan vain se henkilö, joka on todellisuudessa lapsen biologinen äiti ja muut lapsen huoltotehtäviin tulevat ovat juridiselta asemaltaan oheishuoltajia kuten tähänkin saakka. Pidämme tärkeänä, että lapsella on selkeästi vain yksi biologinen äiti, joka on myös lapsen juridinen äiti ja että muut mahdolliset henkilöt ovat juridisilta nimikkeiltään oheishuoltajia. Toinen asia on sitten, mitä nimikkeitä kukin käyttää arkitilanteissa.

Helsingissä, 25.4.2017

Kohteliaimmin

Lasten perusoikeudet ry

Helena Molander

varatuomari, oikeustieteen lisensiaatti

Lasten perusoikeudet ry, johtaja
Helsinki, puh. 044-3047728
sähköposti: helena.molander@gmx.net
www.lastenperusoikeudet.fi